

УДК 378.1 : 37.017.4

АКІНІНА Н.Л.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ

Постановка проблеми. Проблема автономії вищих навчальних закладів є не тільки проблемою економічною чи юридичною, вона охоплює всі сфери життєдіяльності і закладу освіти, і його працівників. Ця проблема багатоаспектна – і філософська, і соціологічна, і аксіологічна, і педагогічна, і культурологічна... Для її розв'язання потрібно чітко розуміти мету, завдання, і кінцевий результат таких реформаций. А зважаючи на всі чинники, які відбуваються в суспільстві, можемо стверджувати, що процес автономізації – процес довготривалий, і в кінцевому рахунку, неоднозначний. Тому, що для його розв'язання потрібно буде задіяти багато ресурсів і матеріальних, і духовних. І у зв'язку з цим, потрібно розуміти і те, що вищий навчальний заклад – це перш за все люди – викладачі і студенти, які кожного дня взаємодіють між собою в межах навчального процесу. І налагодження професійних стосунків без академічних свобод і автономії вищого навчального закладу неможливо. Тому особливо важливим є з'ясування структурно-логічних, психологічних, педагогічних і культурологічних чинників у процесі педагогічної взаємодії об'єктів і суб'єктів освітнього процесу.

Отже, під університетською автономією розуміється «форма встановлення та повсякчасного досягнення академічних свобод, що визначається як необхідна ступінь незалежності університету: у правоздатності вирішувати завдання розвитку особистості, суспільства; від зовнішнього втручання (від держави та інших суспільних сил) приймати рішення стосовно внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів та генерування доходів, адміністрування і встановлення власної лінії поведінки (місії) у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших пов'язаних із цим видах діяльності» [15]. А Законом «Про вищу освіту» поняття автономії визначається як «...самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої» [10]. Отже виходячи з визначень автономії, встановлюємо, що поняття «академічні свободи» є вирішальною складовою автономії.

Аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить, що науковці приділяють увагу проблемам особистості викладача вищої школи та його педагогічній діяльності (С.Батракова, В.Євстратов, М.Євтух та ін.); досліджуються різні аспекти його діяльності: шляхи адаптації, формування професійно-педагогічної культури та майстерності (А.Алексюк, І.Бех, Є.Барбіна, М.Євтух та ін), питання мотивації та оцінки діяльності педагогів (В.Андрущенко, В.Антропов, В.Жуков та ін), особливості взаємовідносин викладача і студентів (А.Бойко, Д.Грасмане, О.Дубасенюк та ін.); удосконалення його професійної компетентності (Н.Дем'яненко, Л.Карпова, В.Лозова, А.Маркова, Є.Павлютенков).

Поняття академічних свобод розглядаються у працях Д. Герцюк «Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан» [6] розглянуто історичні аспекти розвитку уявлень про академічні свободи. У праці Ю. Верланова й А. Казарезова «Академічні свободи та автономія університетів: новий формат

економічних відносин з державою» [3] досліджуються проблеми співвідношення університетської незалежності й потреб у державному фінансуванні. У творах Ю. Юринця «Принципи академічних свобод як запорука демократичності вищої освіти: міжнародно-правовий аспект» [17] і «Академічні свободи як культурні права» [18] тезово досліджуються принципи академічних свобод.

На жаль, обговорення проблем вищої освіти, що розгортаються в даний час, практично не вирішує їх у контексті індивідуальності викладача його академічної свободи та академічної культури, ті інновації, які вводяться, слабко пов'язані з реальною програмою саморозвитку педагога та успішністю його професійної діяльності.

В такому випадку актуальним постає питання академічної свободи і академічної культури у професорсько-викладацькому середовищі вищих навчальних закладів.

Метою дослідження є встановлення змістового наповнення та зв'язку понять академічної культури викладача вищого навчального закладу як складової академічної свободи.

Виклад основного матеріалу Нашу розвідку розпочнемо зі слова «Академія» (the academy) як довгострокове співробітництво і професійна майстерність.

В тлумачних словниках маємо такі визначення поняття академічний: 1) навчальний (стосовно вищих навчальних закладів); 2) чисто теоретичний; 3) те, що відповідає традиціям, зразкам; 4) почесний, найкращий. Ключовими концептами таких дефініцій, як видно, є знання, теорія, традиція, зразок, визнання. Аналіз спеціальних текстів показав відсутність єдності в дефініціях даного поняття: «... сукупність норм і цінностей освітньої і наукової діяльності університету» [18, 22]; «... передусім моральна культура і служіння суспільству» [11, 72]; «...

оволодіння різними видами і способами навчально-пізнавальної і дослідницької

діяльності, готовність до переходу від теоретичного до практичного навчання, вміння раціонального читання, підготовка до занять, різним формам атестації, у досягненні успіху в професійних конкурсах, змаганнях», професійна субкультура наукового співтовариства [8].

Отже, академічна свобода – це самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом.

Значимими для здійснення університетами своєї місії є такі положення Хартії: автономія університетів, свобода в дослідницькій і викладацькій діяльності; університет є самостійною установою, яка створює, вивчає, оцінює і передає культуру за допомогою досліджень і навчання; дослідницька і викладацька діяльність повинна бути морально й інтелектуально незалежною від будь-якої політичної й економічної влади; навчання має відповідати вимогам суспільства і досягненням у науковому знанні; для забезпечення свободи у дослідженнях і викладанні всім членам університетської спільноти мають бути надані необхідні засоби для її реалізації, а набір викладачів і визначення їхнього статусу повинні

відбуватися відповідно до принципу невід'ємності дослідницької діяльності від викладацької; кожен університет повинен гарантувати своїм студентам дотримання свобод і умов, за яких вони могли б досягти своїх цілей у культурі й освіті. Отже, якщо насправді реалізовувати принципи Болонського процесу, то необхідно забезпечити дотримання зазначених принципів.

Загальновизнане розуміння академічних свобод міститься в більш пізній Рекомендації ЮНЕСКО і МОП від 21.10.1997 р. «Про статус викладацьких кадрів вищих учбових закладів» [13]. Згідно п. 27 Рекомендацій, викладацькі кадри закладів вищої освіти мають право на академічну свободу, тобто не обмежуване жодною встановленою доктриною право на свободу викладання і обговорення, свободу проведення досліджень, поширення і публікації їх результатів, вільне вираження своїх думок відносно установи або системи, в яких вони працюють, свободу від інституційної цензури і свободу участі в професійних або представницьких академічних органах. В преамбулі Рекомендацій зазначається, що право на освіту, викладання і дослідницьку діяльність може бути реалізоване в повному обсязі лише в умовах академічної свободи і автономії установ вищої освіти, і що саме відкрите поширення результатів, гіпотез і думок лежить в основі вищої освіти і забезпечує найнадійнішу гарантію точності і об'єктивності наукової роботи і дослідницької діяльності; при цьому Рекомендації приймалися, зокрема, виходячи з побоювання уразливості академічного співтовариства в умовах політичного і економічного тиску, який може підірвати академічну свободу. В Рекомендаціях зазначаються вимоги щодо дотримання всіх необхідних свобод, які так чи інакше впливають на реалізацію академічних свобод. Так, в п. 4. Рекомендацій наголошується на тому, що установи вищої освіти, і особливо університети, є спільнотами вчених, які зберігають, поширюють і вільно висловлюють свою думку з питань традиційних знань і культури та набувають нові знання, не будучи стисненими встановленими доктринами. В п. 11 Рекомендацій звертається увага на те, що викладацькі кадри закладів вищої освіти повинні мати необмежений цензурою доступ до міжнародних комп'ютерних мереж, супутникових програм і баз даних, необхідних для їх викладацької діяльності, наукової або дослідницької діяльності.

Згідно з Рекомендаціями, реалізація принципів академічної свободи ґрунтується на таких засадах:

а) автономії вищого навчального закладу, для того, щоб належним чином користуватися академічною свободою і виконувати покладені на них обов'язки. Під автономією розуміється така міра самоврядності, яка необхідна установам вищої освіти для ефективного ухвалення рішень відносно своєї навчальної роботи, норм, управління і відповідної діяльності і яка сумісна з державними системами підзвітності, особливо в тому, що стосується державного фінансування, а також з повагою академічної свободи і прав людини. В той же час характер автономії установ вищої освіти може розрізнятися залежно від типу закладу (п. 17 Рекомендацій);

б) гарантування належного виконання обов'язків, що покладаються на викладацькі кадри і установи системи вищої освіти, (автономія є інституційною формою академічної свободи і необхідною попередньою умовою для цього (п. 18 Рекомендацій);

в) захист установ вищої освіти від будь-яких посягань на їх автономію, звідки б вони не виходили, зобов'язання держав-членів Болонського процесу (п. 19 Рекомендацій);

г) автономія не повинна використовуватися установами вищої освіти як привід для обмеження прав викладацьких кадрів установ вищої освіти, передбачених цими Рекомендаціями або інших міжнародних нормативних актах (п. 20 Рекомендацій);

д) самоврядності, колегіальності і належного академічного керівництва установами вищої освіти, що є найважливішими складовими частинами їх справжньої автономії (п. 21 Рекомендацій).

Автономія вищих навчальних закладів і академічні свободи не заперечують їх підзвітності та відкритості в діяльності. Так, згідно п. 22 Рекомендацій, враховуючи значні фінансові інвестиції, держави-члени і установи вищої освіти повинні забезпечувати належну збалансованість між рівнем автономії установ вищої освіти і їх системами підзвітності. З метою забезпечення підзвітності установи вищої освіти повинні прагнути до того, щоб управління ними носило відкритий характер. Разом з тим цікаво зазначити, що напрямки підзвітності вищих навчальних закладів повинні включати, зокрема, питання: ефективної підтримки академічної свободи і основних прав людини; складання в рамках колегіального процесу і шляхом переговорів з організаціями, що представляють викладачів установ вищої освіти, відповідно до принципів академічної свободи і свободи слова, декларацій або кодексів з питань етики, якими вони керуватимуться в своїй викладацькій, науковій і дослідницькій діяльності і консультативно-лекторській роботі. Тобто, дотримання принципу академічної свободи забезпечується не тільки ззовні, але й з середини вищого навчального закладу. Крім того, принципи академічної свободи не заперечують підзвітності викладачів вищим навчальним закладам. Так, згідно п. 24 Рекомендацій, закладам вищої освіти слід індивідуально або колективно розробляти і застосовувати відповідні системи підзвітності, застосовуючи механізми, що забезпечують її якість, для досягнення вищезазначених цілей, не наносячи при цьому шкоди автономії і академічній свободі цих закладів. Користування академічними свободами покладає відповідальність. Згідно п. 33 Рекомендацій, необхідно, щоб викладацькі кадри установ вищої освіти визнавали, що здійснення їх прав спричиняє за собою особливі обов'язки і відповідальність, включаючи обов'язок поважати академічну свободу інших членів академічного співтовариства і забезпечувати чесне обговорення протилежних думок. Академічній свободі супроводить обов'язок використовувати її відповідно до обов'язку ученого, що полягає в проведенні дослідницької діяльності на основі добросовісного пошуку істини. Необхідно, щоб викладацька, дослідницька і наукова діяльність проводилася відповідно до етичних і професійних норм і була спрямована, по можливості, на вирішення сучасних проблем, що стоять перед суспільством, а також забезпечувала збереження історичної і культурної спадщини світу.

І тому, академічна культура є показником рівня автономії та академічних свобод у вищому навчальному закладі. Отже, академічна культура – це інтелектуально-етична система цінностей, мотивацій, переконань та сприйняття, які визначають професійну діяльність в освіті та науці.

Центральною, стрижневою складовою академічної культури навчання є поняття так званої академічної порядності (Academic Integrity), яка визначається як обов'язкове дотримання в процесі навчання, за будь-яких умов, п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, поваги, справедливості та відповідальності

Стосовно навчальної або ж педагогічної діяльності та діяльності в цілому можна говорити про «культуру навчальної діяльності», про «педагогічну культуру», про «культуру праці», про «культуру спілкування» тощо.

Академічна культура безпосередньо пов'язана з діяльністю вищого навчального закладу: його професійною практичною спрямованістю, навчальною діяльністю, науково-дослідною діяльністю, специфікою організації та управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі, а також особливостями (віковими, соціальними, психологічними) викладачів і студентів як об'єктів і суб'єктів навчального процесу.

В основі поданих визначень сформовано розуміння академічної культури як ціннісно-нормативної основи здійснення певного різновиду людської діяльності, яка пов'язана із процесом пізнання. Але кожний з авторів вибирає певний аспект вивчення академічної культури і таким чином подає її лише певною складовою (змістовно-організаційною, ціннісною, операціональною, нормативною та ін.) в більш складному варіанті.

В нашому дослідженні під академічною культурою викладача вищого навчального закладу будемо розуміти систему поведінкових цінностей, норм, правил, способів діяльності, принципів спілкування, які формуються на педагогічно адаптованому досвіді навчально-методичної, виховної та науково-методичної діяльності.

В основі академічної культури культура мислення, культура розумової праці, культура педагогічної праці (рис.1)

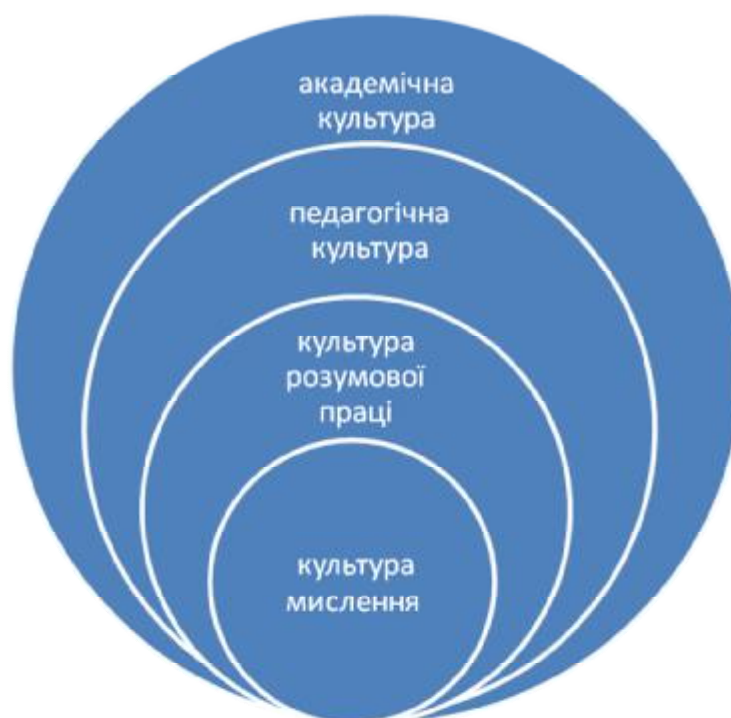

Рис. 1. Структурні компоненти академічної культури

Культура мислення – це здатність індивідуального мислення до саморозвитку і вміння виходити за межі стереотипних форм і навичок мислення. Вона також залежить від рівня оволодіння інтелектуальними прийомами: аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням, порівнянням, аналогією, систематизацією, моделюванням та ін.

Культура розумової праці характеризує якість розумової діяльності, ступінь оволодіння інтелектуальними вміннями і навичками, вмінням організації, планування, дотримання правил гігієни, розподіл часу для праці та відпочинку, раціональної роботи з джерелами знань, самоконтроль та вчасну корекцію власних дій. Або ж можна підсумувати, що культура розумової праці базується на оволодінні вміннями й навичками наукової організації власної праці, навичками самопроекування, самоорганізації, саморегуляції та самоконтролю.

Педагогічна культура – складний соціально-педагогічний феномен, який слід розглядати як інтегровану єдність певних структурних компонентів особистості, що гармонійно поєднуються між собою: наукового світогляду і наукових знань, ерудиції, духовного багатства, особливих особистісних якостей (гуманізму, справедливості, вимогливої доброти, толерантності, тактовності, прагнення до самовдосконалення), культури педагогічного мислення, психолого-педагогічної і методичної підготовки, досконалого володіння педагогічною технікою, позитивного педагогічного іміджу, зовнішньої естетичної привабливості. Беручи до уваги наукові дослідження сучасних науковців (А. Барабанщикова, І. Ісаєва, В. Гринькова, М. Васильєва, В. Суханцева), можна виокремити такі головні компоненти педагогічної культури викладача: педагогічні цінності, домінуючі професійні мотиви, професійно значущі якості, професійні знання, педагогічна майстерність і професійні вміння. Необхідними для викладача вищої школи є також і психологічні знання – знання основних теорій, законів, понять загальної, вікової та педагогічної психології, психологічних особливостей студентів різного віку, механізмів і сутності мислення, основ засвоєння знань, уяви, здібностей, психології виховання та знання методик вивчення особистості.

Таким чином встановлено, що академічна культура – це складне особистісне утворення, яке складається з комплексу ціннісних утворень, теоретичних та практичних знань, вмінь і навичок особистості, які забезпечують успішність інтелектуальних здібностей, особистісних якостей і властивостей для здійснення ефективної (успішної) професійної науково-педагогічної діяльності.

А для порівняння основних ознак понять: «академічна свобода», «академічна культура» і «педагогічна культура» пропонуємо таблицю 1.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця основних ознак понять: «академічна свобода», «академічна культура» і «педагогічна культура»

Академічна свобода	Академічна культура	Педагогічна культура
Самостійність особистості	наукового світогляду і наукових знань	наукового світогляду і наукових знань
Незалежність особистості	ерудиції	ерудиції,
Творча, інноваційна діяльність	духовного багатства	духовного багатства
свобода слова і творчості,	особливих особистісних якостей (гуманізму, справедливості, вимогливої доброти, толерантності, тактовності, прагнення до самовдосконалення)	особливих особистісних якостей (гуманізму, справедливості, вимогливої доброти, толерантності, тактовності, прагнення до самовдосконалення),
вільне поширення знань	культури педагогічного	культури педагогічного

та інформації	мислення	мислення
отримувати інформацію (що не є предметом цензури) з різних джерел, необхідну для викладацької або наукової діяльності	психолого-педагогічної і методичної підготовки	психолого-педагогічної і методичної підготовки
свободу проведення досліджень	досконалого володіння педагогічною технікою	досконалого володіння педагогічною технікою
свободу від інституційної цензури і свободу участі в професійних або академічних органах	позитивного педагогічного іміджу	позитивного педагогічного іміджу
права на свободу викладання і обговорення	зовнішньої естетичної привабливості	зовнішньої естетичної привабливості
обов'язок поважати академічну свободу інших членів академічного співтовариства	обов'язок поважати академічну свободу інших членів академічного співтовариства;	
обов'язок вченого у проведенні дослідницької діяльності на основі сумлінного пошуку істини	забезпечувати чесне обговорення протилежних думок	
забезпечувати чесне обговорення протилежних думок	обов'язок вченого у проведенні дослідницької діяльності на основі сумлінного пошуку істини	
Відповідальність університетів перед суспільством і підзвітність йому за виконання власної місії	Відповідальність університетів перед суспільством і підзвітність йому за виконання власної місії	

Автономія є інституційною формою і умовою академічної свободи. Отже, академічна свобода – це право «на не обмежуване жодною встановленою доктриною права на свободу викладання і обговорення, свободу проведення досліджень, їхніх результатів, вільне висловлення власних думок відносно до установи або системи, в яких вони працюють, свободу від інституційної цензури і свободу участі в професійних або академічних органах» [7. Викладацькі кадри установ вищої освіти повинні мати можливість отримувати інформацію (що не є предметом цензури) з різних джерел, необхідну для викладацької або наукової діяльності. При цьому дотримання викладацькими кадрами установ вищих закладів своїх прав передбачає певні обов'язки і відповідальність: обов'язок поважати академічну свободу інших членів академічного співтовариства; забезпечувати чесне обговорення протилежних думок; обов'язок вченого у

проведенні дослідницької діяльності на основі сумлінного пошуку істини [16]. Академічна свобода включає в себе право студентів обирати напрямок навчання з курсів, що їм пропонуються. Елементи академічної свободи є і в українських установах вищої освіти. У той же час концепція університетської автономії і академічної свободи міжнародними і регіональними документами доповнена концепцією відповідальності. Документи Болонського процесу визначають університети як автономні і відповідальні освітні й соціальні об'єкти і закликають до побудови європейського простору вищої освіти «на європейських традиціях відповідальності перед суспільством» [11, 97]. Відповідальність університетів перед суспільством і підзвітність йому за виконання власної місії мають розглядатися як зворотна сторона інституційної автономії і академічних свобод. Відповідальність, відвертість, прозорість і гарантії якості є умовами надання університетам академічної свободи й інституційної автономії, «проте така автономія має супроводитися чіткою і транспарентною підзвітністю уряду, студентському парламенту і суспільству в цілому» [16]. Згідно з «Бухарестською декларацією етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі» відповідальність перед суспільством означає „послідовно діяти на благо суспільства” [9]. Поширеною серед істориків освіти є точка зору, згідно з якою в європейській історії університетська автономія була умовою виникнення різних варіантів культур і цивілізацій. При цьому «історія підтверджує, що порушення академічної свободи і університетської автономії завжди призводить до інтелектуальної деградації і в результаті до соціальної й економічної стагнації» [1]

Висновки. У ході аналізу науково-педагогічної літератури встановлено, що академічна культура є необхідною умовою і показником рівня автономії та академічних свобод вищого навчального закладу. Академічна культура складається з культури мислення, культури розумової праці і педагогічної культури.

Академічною культурою викладача вищого навчального закладу будемо розуміти систему поведінкових цінностей, норм, правил, способів діяльності, принципів спілкування, які формуються на педагогічно адаптованому досвіді навчально-методичної, виховної та науково-методичної діяльності. Основною відмінною рисою академічної культури від педагогічної культури є високий рівень відповідальності перед суспільством і підзвітність йому та повага академічних свобод інших членів академічного співтовариства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьева Т.В. Академическая культура как теоретическая проблема и практическая задача/ Татьяна Владимировна Артемьева // Universum: Вестник Герценовского университета – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/akademicheskaya-kultura-kak-teoreticheskaya-problema-i-prakticheskaya-zadacha> (дата обращения: 20.03.2016). Universum: Вестник Герценовского университета. — 2013 – № 1 URL
2. Бухарестская декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.aha.ru/~moscow64/educational_book
3. Верланов Ю.Ю. Академічні свободи та автономія університетів: новий формат економічних відносин з державою / Ю.Ю. Верланов, А.Я. Казарезов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2009_96/96-6.p

4. Вербицкая Л., Касевич В. Институциональная автономия и проблема управления в высшем образовании/ Л. Вербицкая, В. Касевич – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [доступу:www.vovr.ru/?set=content&mc=5](http://www.vovr.ru/?set=content&mc=5).
5. Волосникова Л.М. О принципе академической автономии / Л.М.Волосникова – [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://elar.usu.ru/bitstream/1234.56789/765/1/UM-2005-05-07.pdf> и др.
6. Герцюк Д. Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан / Д. Герцюк // Вісник Львівського університету: Серія педагог.– 2009. – Вип. 25. – Ч. 4. – С. 16–24.
7. Ерохина Е. Л. Академическая культура учащегося-исследователя в условиях внедрения ФГОС / Е. Л. Ерохина // Академический вестник Института педагогического образования и образования взрослых. Человек и образование. – № 2 (39) 2014 – С.64-67
8. Комарова Г. А. Научное сообщество как междисциплинарное исследовательское поле/ Г. А. Комарова // Политическая концептология. – 2011. – № 1. – С. 133–150.
9. Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів: Лімській декларації (м. Ліма, 10.09.1988 р.). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://auu.kma.mk.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112&lang=uk
10. Про вищу освіту від 01.07.2014 № 1556-VII. [Электронный ресурс] : Закон України. – Режим доступа: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
11. Прохоров А. В. Новые академические ценности высшего образования / А.В Прохоров // Гаудеамус. – 2012. – № 1. – С. 22–27.
12. Рашидов С.Ф. Університетська автономія та академічна свобода – складова цінностей громадянського суспільства./ С.Ф. Рашидов // Духовність особистості: методологія, теорія і практика – 1 (42) – 2011
13. Рекомендация о статусе преподавательских кадров высших учебных заведений (По результатам 29-ой сессии Генеральной конференции Организации Объединённых наций по вопросам образования, науки и культуры. - Париж, 21 октября – 12 ноября 1997 г. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://un.by/f/file/Recommendations.pdf>.
14. Ромакин В.В Мотивації, переконання та поведінка українських і американських студентів бакалаврату щодо норм академічної культури – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: file:///C:/Users/Anna/Downloads/Npchduped_2010_136_123_8.pdf
15. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта : [створена на Міжнар. конф. «Ольвійський форум–2009» у Ялті 11–15 черв. 2009 р.] // Освіта України. – 2009. – 10 лип. – С. 5.
16. Шиверских М. Р. Взаимодействие предпринимательской и академической культуры в экономике знаний // Вопросы образования. – 2010. – № 4. – С. 70-84
17. Юринець Ю. Принципи академічних свобод як запорука демократичності вищої освіти: Міжнарод-но-правовий аспект / Ю. Юринець // Юридична газета, 15.03.2011 р. – № 15 (276). – С. 24.

18. Юринець Ю.Л. Академічні свободи як культурні права / Ю.Л. Юринець // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований 2011». – Том 16. Юридические и политические науки. – Одесса: Черноморье, 2011. – С. 26–29.

Акініна Н.Л. Академічна культура викладача вищого навчального закладу як складова академічної свободи.

Анотація. В статті розглядається змістове наповнення понять «академічна культура» та «академічна свобода» викладача вищого навчального закладу, а також їх логічний взаємозв'язок.

Ключові слова: автономія, академічна культура, академічна свобода, культура мислення, педагогічна культура, культура праці, культура спілкування, культура навчальної діяльності.

Акинина Н.Л. Академическая культура преподавателя высшего учебного заведения как составляющая академической свободы.

Аннотация. В статье рассматривается содержательная составляющая дефиниций «академическая культура» и «академическая свобода», а также их логическая взаимосвязь.

Ключевые слова: автономия, академическая культура, академическая свобода, культура мышления, педагогическая культура, культура труда, культура общения, культура учебной деятельности.

Akinina N.L. The Academic culture of teacher of higher educational establishment as constituent of academic freedom.

Annotation. In the article the rich in content constituent of definition is examined «academic culture» and «academic freedom», and also their logical intercommunication.

Keywords: autonomy, academic culture, academic freedom, culture of thought, pedagogical culture, culture of labor, culture of intercourse, culture of educational activity.

УДК 378: 159.944.4

БАБЕНКО А.І.,

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРЕСУ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Нині проблема стресу набуває все більшої актуальності. Стрес присутній у всіх сферах діяльності. Результатом його впливу є наслідки не тільки психологічного, а й екологічного і соціального характеру, такі як зростання числа захворювань стресовій етимології, погіршення здоров'я, працездатності, хронічної втоми. Не виключенням є і навчальна діяльність студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема дослідження стресу привертає увагу багатьох вчених, зокрема таких як: Г. Сельє, Т. Холмс, Р. Рейх, Вейтс, Франкенхойзер, Н.В. Самоукина, Ю. В. Щербатых та інші. Положення, висунуті цими вченими, дали змогу встановити ряд важливих фактів, однак багато що в цій області є недостатньо вивченим.